

Blå- och grönstrukturplan

Markaryds kommun

November 2024

Blå- och grönstrukturplan för Markaryds kommun

Finansiering:
Markaryds kommun, Tekniska
förvaltningen
Statligt bidrag till lokala
naturvårdsprojekt medfinansierar
genomförandet av detta projekt.

Framställt av:
Miljöstrateg, Tekniska förvaltningen,
Markaryds kommun

Dokumentnamn	Dokumenttyp	Fastställd	Beslutsinstans
Blå- och grönstrukturplan för Markaryds kommun	Plan	2024-12-16	Kommunfullmäktige
Dokumentansvarig	Diarienummer	Reviderad	Giltig till
Miljöstrateg	2024/385	--	2030-01-01
Dokumentinformation	Syftet med dokumentet är att...		
Dokumentet gäller för	Markaryds kommun		

Innehåll

Inledning	5
Syftet med blå- och grönstrukturplanen	6
Uppdraget	7
Blå- och grönstrukturens nuläge och utmaningar	8
Strategier	12
Strategisk handlingsplan	28
Referenser	28
Bilaga 1	31

Övergripande mål för blå- och grönstrukturplanen

MÅL 1

Trygga och attraktiva vistelsemiljöer för boende, näringsliv och besökare

En varierad blå- och grönstruktur bidrar till trygga och attraktiva vistelsemiljöer. Blå- och grönstrukturen ska vara tillgänglig med en utformning med varierande funktioner. Gröna och blå strukturer ska vara tillräckligt stora och tillräckligt många i antal. Skötsel och underhåll ska bidra till höjda kvalitéer och upplevelsevärden. Blå- och grönstrukturen ska utvecklas genom att beakta tillgång till blå- och grönstrukturen i samband med planering, gestaltning och förvaltning.

MÅL 2

Robust blå- och grönstruktur som möter framtidens samhällsutmaningar

Ekosystemens viktiga funktioner och utveckling möjliggörs av en robust blå- och grönstruktur. Resilienta och rika naturmiljöer ökar både trivsel och upplevelsekvaliteter samtidigt som blå- och grönstrukturen bidrar till klimatanpassning, omhändertagande av dagvatten, vattenrening eller andra ekosystemtjänster samtidigt som biologisk mångfald främjas.

MÅL 3

Hälsofrämjande parker och naturområden

Blå- och grönstrukturen har viktiga värden med lättillgängliga och varierande gröna miljöer som är välförsedd med upplevelser och med platser för motion och rekreation, lek, naturupplevelser, mötesplatser och fritidsaktiviteter. Alla ska ha tillgång till parker och naturområden med god kvalitet inom 300 meter från sin bostad. Gårdsmiljöer kring förskolor, skolor och äldreboenden ska vara nåbara, trygga, mångsidiga och grönskande.

MÅL 4

En sammanlänkad blå- och grönstruktur där människor, djur- och växtliv förenas

En sammanlänkad blå- och grönstruktur bidrar till en förbättrad närhet till parker och grönområden samt binder samman mötesplatser och gröna miljöer. Förutsättningar för ett rikt djur- och växtliv skapas samtidigt som rekreation och aktiviteter främjas. Djur- och växtlivet bevaras, utvecklas och stärks vid en god blå- och grönstruktur.

Inledning

Vad är blå- och grönstruktur?

Ordet infrastruktur definierar de system som har viktiga funktioner i samhället och som tillsammans skapar goda förutsättningar för att ett samhälle ska fungera, exempelvis trafik och bebyggelse. Samtliga tillgångar och nyttigheter kan tillsammans skapa både ekonomisk och social infrastruktur. Blå- och grön infrastruktur handlar om hur naturen hänger ihop och kan samverka med viktiga samhällsfunktioner. Pollinering är ett exempel på en ekosystemtjänst som vi är beroende av och ingår i grönstruktur. Våtmarker renar vatten och bidrar till god dricksvattenkvalitet och är en del av blåstrukturen. Blå- och grönstruktur är en övergripande struktur som ska uppmärksammas och behandlas i den fysiska planeringen tillsammans med trafik- och bebyggelsestrukturen.

Varför behövs blå- och grönstruktur?

Människor har blivit effektivare på att nyttja hela landskapet vilket är anledningen till att en blå- och grönstrukturplan behövs. Resultatet av människans nyttjande är ett förändrat landskap och en påverkad grön infrastruktur. Att våtmarker dikas ut, granplantering inom skogsbruket och betesmarker som växer igen är exempel på stora förändringar som påverkar grönstrukturen. Vid exploatering kan socialt viktiga blå- och grönstrukturer påverkas negativt. När människan nyttjar landskapet i stor skala riskeras blå- och grönstrukturen att försvagas, vilket gör det svårare för att leverera de ekosystemtjänster som vi människor är beroende av.

En god grönstruktur är grunden för ett väl fungerande ekosystem som i sin tur kan leverera ekosystemtjänster och bevara den biologiska mångfalden. Idag tas många ekosystem ofta för givet och de ekosystem som förstörs är både kostsamt och svårt att återskapa. Pollinering av grödor görs utav insekter och är ett bra exempel på en ekosystemtjänst som vi är beroende av. Om pollineringen skulle behöva göras manuellt skulle det kosta enorma summor. Studier har visat att riktade skötselåtgärder för att upprätthålla god insektsfauna har gett goda resultat och en rik insektsflora innebär föda för våra fåglar.

Livet i vattnet är beroende av god gröninfrastruktur. Att fiskar och andra vattenlevande organismer har lämpliga lek- och uppväxtplatser och förflyttningmöjlighet är viktigt för ekosystemtjänster. I Kronobergs län är fisk en stor del av turismen och har därmed en stor ekonomisk betydelse. Reningsprocesser av naturlig karaktär ger vatten en bra kvalitet och gör det drickbart och tillåter badmöjligheter och ätbar fisk.

Regnvatten absorberas och infiltreras av skog och höga flöden av regnvatten kan på så sätt dämpas. Våtmarker minskar utsläpp av näringsämnen, renar vatten och skyddar mot torka och översvämningar. Våtmarker är dessutom en av de naturmiljöerna som är mest artrika. Fungerande och starka ekosystem är ett måste för att möta klimatförändringar tillsammans med andra stora förändringar. Ett nätverk av natur som möjliggör för växter, djur och andra organismer att få fram föda, reproducera och sprida sig behövs. Den här typen av nätverk benämns som grön infrastruktur.

Illustration: Kjell Ström, Naturvårdsverket

Syftet med blå- och grönstrukturplanen

Planeringsunderlag

Blå- och grönstrukturplan ska fungera som ett strategiskt och långsiktigt inriktnings- och planeringsdokument som visar hur Markaryds kommuns gröna och blåa offentliga miljöer så som parker, vattendrag, dammar, våtmarker, natur och gatumiljöer hänger samman och kan utvecklas. Blå- och grönstrukturplan är ett underlag för den översiktliga planeringen och visar hur Markaryds kommun kan skapa en sammanhängande och varierad blå- och grönstruktur - en blå och grön infrastruktur.

Kartläggning och utvecklingsmöjligheter

Planen ska beskriva och kartlägga Markaryds-, Strömsnäsbruks- och Traryds större sammanhängande blå- och grönområden och dess utvecklingsmöjligheter för att skapa en sammanhängande blå- och grönstruktur.

Kunskapshöjande och intresseväckande

Planen ska öka kunskapen om blå- och grönstrukturens värde, ekosystemtjänster, för människor och djur samt belysa behovet av tillgång, närhet och kvalitet på blå- och grönområden och tätortsnära natur.

Levande dokument

Blå- och grönstrukturplanen ska vara ett levande dokument som uppdateras kontinuerligt och används vid planering och beslutsfattande.

Illustration: Kjell Ström, Naturvårdsverket

Uppdraget

Kommunstyrelsen beslutade 2022-12-06 att Tekniska förvaltningen med hjälp av konsult genomföra en inventering och bedömning av blåa och gröna värden samt ekosystemtjänster i kommunen. Arbetet ska mynna ut i en blå- och grönstrukturplan. Projektet med att ta fram en blå- och grönstrukturplan tilldelades kommunens miljöstrateg som fick i uppdrag att leda projektet.

Projektgrupp

En arbetsgrupp tillsattes av projektledaren som bestod av miljöstrateg, gata- parkchef, GIS-ingenjörer. De har beaktat och representerat flera olika perspektiv och haft avstämningar med personal inom parkenheten för expertis inom området.

Externa samarbeten

För att främja gröna värden i tätorterna Markaryd, Strömsnäsbruk och Traryd, har Tekniska förvaltningen i samverkan med Sweco tagit fram grönstrukturanalyser med tillhörande utvecklingsförslag. Huvudsyftet har varit att belysa både utmaningar och potential inom tätorterna avseende grönstruktur. Resultatet riktar sig till alla involverade i det viktiga arbetet för hållbara, gröna tätorter i Markaryds kommun.

Avgränsningar och omfattning

Alla grönområden har inte analyserats i planen, men det betyder inte att de saknar värde.

Tätortens grönområden har analyserats övergripande och viktiga kopplingar mellan grönområdena har valts ut. Tillgängligheten som finns på vägar och stigar mellan grönområdena har inte värderats.

Planen har begränsats till att analysera kommunens tätorter. Tätorterna som behandlas i planen är Markaryd, Strömsnäsbruk och Traryd och analyseras med utvecklingsförslag.

Den röda tråden i planen är att få en överblick över kommunens förutsättningar för att arbeta vidare med specifika områden samt åtgärder som pekas ut i den strategiska handlingsplanen. Analysen omfattar kommunal och privat mark, dock inte privatägda tomtmarker.

De områden i tätorterna som inte analyserats i planen har fortfarande ett värde och en framtida analys av dessa rekommenderas.

Inventering av ekosystemtjänsterna i delområdena är ur ett övergripande perspektiv och en framtida fördjupad inventering rekommenderas.

Illustration: Kjell Ström, Naturvårdsverket

Blå- och grönstrukturens nuläge och utmaningar

Hur ser grönstrukturen ut?

Markaryds kommun har värdefulla tillgångar av grönområden och natur. Det finns en god förekomst av parker och naturmiljöer i kommunen, och i samtliga orter finns minst en vandringsled. Naturen ligger nära och är lättillgänglig. Utöver det finns gröna miljöer i form av privata trädgårdar och grönytor mellan husen. Bostäder i närheten av motionsslingor bidrar till att slingorna/lederna används mer över dygnet vilket leder till ökad trygghet.

Det är av stor vikt att kommunen skapar förutsättningar för att naturen är fortsatt nära och där det finns en god livsmiljö för människa, flora och fauna. För att uppnå detta ska en väldefinierad och sammanhängande grönstruktur säkerställas inom kommunen. En sammanhängande grönstruktur har betydelse både ur biologiskt, socialt och rekreativt perspektiv. En god grön infrastruktur med korridorer av grönska underlättar för arter att sprida och röra sig mellan större grönområden.

Hur ser blåstrukturen ut?

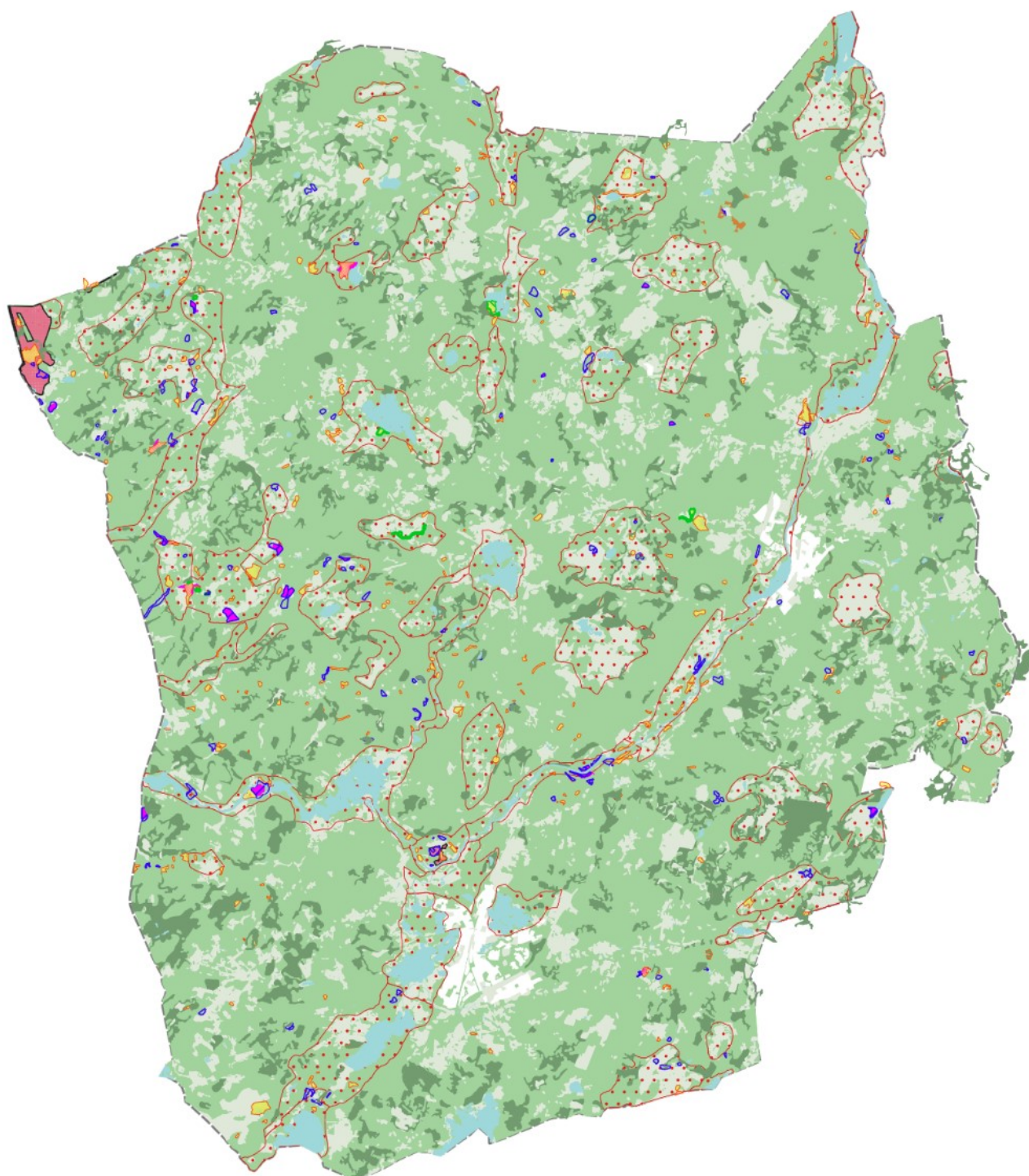
Markaryds kommun präglas i hög grad av sina ”blå” miljöer som sjöar, vattendrag och våtmarker. Vattenmiljöerna länkar samman olika värdefulla gröna delområden inom kommunen och är viktiga, både ur biologisk synvinkel och som rekreationsområden. Inom kommunen finns cirka femtio mil strand, där det dominerande vattenområdet utgörs av Lagan samt dess dämmen. Lagan är en viktig tillgång för kommunen, med flera vattenkraftverk och industrier samt som attraktivt besöksmål.

Inom kommunen finns en stor andel våtmarker. Aktiva torvtäkter finns, med negativ påverkan av landskapet. Förekomsten av utdikning av våtmarker och sumpskogar leder till sjunkande vattennivåer och minskad variation i landskapet och den biologiska mångfalden. Våtmarker är landskapets naturliga reningsverk och Markaryds stora andel av våtmark ställer höga krav på att ansvara för bevarandet och, där möjligt, restaurering av kommunens våtmarker.

Värden i blå- och grönstrukturen

En varierad miljö är en förutsättning för att få en hög biologisk mångfald. Markaryds kommun består av flera olika miljöer, vilket ger en högre biologisk mångfald med flera olika arter. Markaryds kommun har flera värdefulla naturtyper, exempelvis: Natura 2000-område, våtmarker, ängs- och betesmarker, sumpskogar och nyckelbiotoper, se figur 1. Markaryds landskapsbild är skogsdominerad med inslag av öppna ytor som jordbruksområden, myrar och sjöar. Geologiskt sätt består området av urbergsslätt som är täckt av morän-, grus-, och sandavlagringar. Myrar och sjöar finns i de låglänta sänkområdena. Berggrunden är gnejsdominerad och har brist på lättillgängliga näringsämnen och vatten, mark och vegetation blir därmed naturligt fattig på näringsämnen. Det finns många små bokskogsområden i kommunen, ofta i anslutning till åsar, myrar och sjöar, se figur 2. Rikliga områden med ädla lövträd återfinns nära en del odlingslandskap. Det finns ett flertal värdefulla myrar och odlingslandskap med kulturhistoriska värden. Ett exempel på område som utnyttjas för friluftsliv är Hannabadsjön, Hannabadåsens naturreservat och bokskogen öster om sjön (Länsstyrelsen Kronoberg 1989).

Naturvärden

Teckenförklaring

Biotopskydd	Natura 2000 - Art- och habitatsdirektivet	Nyckelbiotoper
Naturvårdsavtal	Naturvärdesområden	Sumpskog
Naturvårdsprogram	Nyckelbiotop (Sveaskog)	

Källa: Skogsstyrelsen och Naturvårdsverket

Figur 1: Kartan visar olika typer av naturvärden som finns i Markaryds kommun.

Kartprojektion
SWEREF 99TM 13 30

Marktyper i Markaryds kommun

Teckenförklaring

- 2 Våtmark
- 3 Åkermark
- 41 Övrig öppen mark utan vegetation
- 42 Övrig öppen mark med vegetation
- 51 Exploaterad mark, byggnad
- 52 Exploaterad mark, ej byggnad eller väg/järnväg
- 53 Exploaterad mark, väg/järnväg
- 61 Sjö och vattendrag
- 111 Tallskog utanför våtmark
- 112 Granskog utanför våtmark
- 113 Barrblandskog utanför våtmark
- 114 Lövblandad barrskog utanför våtmark
- 115 Triviallövsog utanför våtmark
- 116 Ädellövsog utanför våtmark
- 117 Triviallövsog med ädellövslag utanför våtmark
- 118 Temporärt ej skog utanför våtmark
- 121 Tallskog på våtmark
- 122 Granskog på våtmark
- 123 Barrblandskog på våtmark
- 124 Lövblandad barrskog på våtmark
- 125 Triviallövsog på våtmark
- 126 Ädellövsog på våtmark
- 127 Triviallövsog med ädellövslag på våtmark
- 128 Temporärt ej skog på våtmark

Figur 2: Kartan visar olika marktyper som finns i Markaryds kommun.

Vilka utmaningar har Markaryds kommun?

För att kunna upprätthålla en god och fungerande blå-och grönstruktur står Markaryds kommun inför flera utmaningar. Nedan beskrivs de främsta utmaningarna som kommunen måste hanteras för att samhället ska gå mot en hållbar utveckling.

Klimatförändringar

Ökade temperaturer, kraftigare skyfall och värmeböljor med torka som följd är några av de klimatförändringarna som Markaryds kommun står inför de kommande decennierna. En stor utmaning som vi har är att påbörja det förebyggande arbetet redan idag för att undvika ekonomiska förluster och hälsorelaterade konsekvenser. Samhället måste redan idag utformas för att kunna stå emot och fungera i det framtida klimatet.

Beredskap

Kommunens yta består mestadels av skog. Jordbruksmarkerna har minskat under de senaste decennierna. Kommunens låga försörjningsbalans (1,86%) beror främst på liten livsmedelsproduktion. Att utveckla kommunens livsmedelsproduktion och öka antal lantbrukare är viktigt för att öka kommunens försörjningsbalans.

Vattenkvalitet

Föroreningar, övergödning och brunifiering av sjöar och vattendrag är stora utmaningar som kräver åtgärder. Att rena vatten naturligt genom ekosystemtjänster är både välfungerande och kostnadseffektivt.

Folkhälsa

Ökad grad av exploatering ökar även ansvaret att hålla en god folkhälsa bland kommuninvånarna. En grundförutsättning för god folkhälsa är utformningen av tätorterna. Grönytor spelar en viktig roll för att både uppmuntra och möjliggöra fysisk aktivitet, avkoppling och sociala interaktioner.

Kunskapsbrist

Kunskapen om vad grönstruktur är och vilka värden och funktioner den har måste öka för att främja en hållbar utveckling i kommunen.

Intressekonflikter

Det är många olika aktörer som berörs av grönstrukturen; kommunala förvaltningar, fastighetsägare, natur- och idrottsföreningar, besökare och boende. Konflikter som kan uppstå är exempelvis när utvecklingen av bebyggelsen ställs mot grönstrukturen. För att utveckla förståelse behöver här ske en samverkan och dialog för att öka förståelsen och tillsammans arbeta för behoven som finns.

Minskad biologisk mångfald

Exploatering och förändrad markanvändning riskerar att arter försvinner. Människan är beroende av ekosystemtjänster som i sin tur är beroende av att den biologiska mångfalden upprätthålls. Kommunen har stora möjligheter att påverka den biologiska mångfalden i planeringsprocessen och ta ekosystem i beaktning.

Fotograf: Linn Strömberg

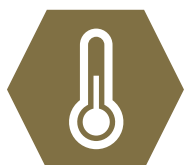

Strategier

För att kunna nå kommunens fyra övergripande mål i blå- och grönstrukturplanen har åtgärder för genomförandet av de fem strategier som kopplas till målen tagits fram. Blå- och grönstrukturplanen avser att visa på en viljeinriktning och ska fungera som en förlängd arm till översiktsplanen och ett underlag vid planering.

Säkra god tillgång till grönstruktur

Planera en robust blå- och grönstruktur ur ett klimatanpassningsperspektiv

Sammanlänka de grönblå stråken till ett förenat nätverk och bevara och utveckla den biologiska mångfalden

Utveckla parker för hälsa och välbefinnande

Öka samarbete och delaktighet

Säkra god tillgång till gröstruktur

Bostadsnära natur

Det finns riktlinjer kring avstånd till grönområden av olika slag. Enligt Boverket visar forskning att från bostaden bör det finnas ett grönområde inom 300 meter som kan användas som exempelvis mötesplats, vilket har en positiv effekt på människors hälsa. Samma avstånd används även för förskolor och skolor. Barriärer och säker väg till grönområden ska beaktas vid bedömning av avstånden (Boverket 2022a). Ett grönområdes storlek har stor betydelse och forskning visar att grönområden bör vara minst 1–7 hektar och ha plats för flera viktiga upplevelsevärden (Boverket 2022b).

För att säkerställa att tätortens invånare har tillgång till bostadsnära natur har en analys gjorts utifrån Boverkets rekommendationer, att ett grönområde bör finnas inom 300 meter från bostaden (Boverket 2022a). Grönområdet eller parken brukar delas in i olika klasser beroende på storlek, avstånd, viktiga värden och tillgänglighet. Vilka riktlinjer som ska gälla bestämmer varje kommun. Eftersom det idag inte finns några riktlinjer för grönområden och parker i kommunen har analysen undersökt vilka bostadsområden som har tillgång till ett grönområde oavsett storlek. Analysen visar att samtliga bostäder når ett sådant område, men dess olika kvaliteter är inte analyserat. För att säkerställa att grönområdena uppfyller viktiga behov är nästa steg att analysera samtliga grönområden och parker för att därefter kunna bevara och utveckla dem.

Förskola och skola

Naturen går att använda som en plats för upplevelser och lärande. Med utomhuspedagogik knyts kunskapen samman med verkliga upplevelser. Det blir ett större engagemang hos eleverna och barnen minns enklare det som de lärt sig genom att befinna sig i den miljön som lärandet vänder sig till.

En förutsättning för utomhuspedagogik är att naturen finns nära. Förskolor och skolor bör därför inte ha mer än 300 meter till naturen. För de allra minsta barnen används naturen som lekmiljö för att utveckla nyfikenhet och motorik. För de äldre eleverna kan naturen användas för undervisning av naturens kretslopp och biologisk mångfald. Att uppleva och studera naturen bidrar till kreativitet, inspiration till innovativa idéer och nytänkande (Boverket 2022b). Enligt Boverket är ett rimligt dimensionerande mått utifrån antalet barn 40 m² friyta per barn i förskolan och 30 m² friyta per barn i grundskolan. Forskning visar att den totala storleken på friytan helst bör överstiga 3000 m².

Träd

Träd har en viktig funktion, särskilt i den urbana miljön. Träd bidrar till fler ekosystemtjänster i jämförelse med andra vegetation- och gröna lösningar och har en positiv påverkan på platser både fysiskt och upplevelsemässigt. Gamla träd är hem åt sällsynta insekter och bistår med föda även när inget annat blommar. Förutom insekter gynnar träden fåglar och artrikedomen hos svampar och lavar.

I takt med klimatförändringarna är det viktigt med klimatanpassningar i den urbana miljön. Träd fungerar som en vattenfördröjning, minskar mängden dagvatten och renar vatten i marken. Temperaturutjämning, skuggning, reducering av buller och partikelhalter i luften är exempel på trädens viktiga funktioner (Boverket 2019). 3-30-300-principen är en regel som forskningen internationellt alltmer talar om och betyder att man från sitt fönster ska kunna se 3 träd, att 30 procent av stadsdelen ska vara täckt av träd samt att det bör vara max 300 meter till ett grönområde (Boverket 2023).

Illustration: 3-30-300-principen, Boverket

Barriärer

Att ta sig till grönområden ska vara enkelt och det ska inte finnas några större barriärer som hinder. Barriärer kan vara både fysiska och psykiska och riktlinjer för vad som anses vara en barriär för olika typer av grönytor bör tas fram.

Buller

Träd och annan vegetation kan fungera som ett naturligt bullerskydd. Boverket rekommenderar att högsta ljudnivå från industri eller annat verksamhetsbuller är på 50 dBA ekvivalenter (Boverket 2015).

Grönytornas funktion

För att tillgodose människors olika behov av aktiviteter vid besök av grönytor är det viktigt att områdena har vissa funktioner. Exempel på funktioner kan vara:

- Skugga och vindskydd från träd och annan vegetation.
- Naturmiljöer för naturpedagogik och lek.
- Bord, bänkar och grillplatser för social samvaro och vila.
- Inspirerande blomsterrabatter och konst.
- Gång- och cykelvägar för transport, motion och promenader.
- Lekplatser för att främja lek.
- Hundrastgårdar.

Känsla och utformning

Vackra och inbjudande naturmiljöer är viktigt då människans sinnen påverkas av ett områdes utformning. En plats som är vacker blir välbesökt och skapar trygghet då det är mycket människor i rörelse i området. Enformiga miljöer kan upplevas som otrygga och avskräcker besök.

Skötsel

Skötsel och förvaltning av grönstrukturen har en nyckelroll för tätortens trygghet, attraktionskraft, mångkulturella ytor och möjligheter till rekreation. Att skötselnivån är hög för ytor som förväntas vara välskötta är viktigt för attraktiviteten och tryggheten. Vid planering och gestaltning av områden är det därför viktigt att beakta den framtida skötselaspekten och utforma området på ett sätt som gör skötseln effektiv och med hänsyn till de ekonomiska resurser som finns. Genom mer hållbara, resurssparande och kostnadseffektiva metoder finns det stor potential att utveckla kommunens grönstruktur och sociala värden genom att utveckla upplevelsekvantiteter.

Gröna stråk i tätorterna

Markaryds kommun har ett stort antal gräsytor som idag klipps och som med fördel kan ställas om till en annan mindre kostsam skötsel. Genom eftertänksam och konsekvent planering kan fler kvaliteter skapas. Platsanpassade lösningar kan finnas genom välbalanserad mellan planering, utformning och skötsel, exempelvis göra om klippta gräsytor till ängsmark.

Att återställa eller skapa nya ängar har en stor betydelse för flora och fauna. Med tiden kommer artrikedomen öka vilket gör det enklare för olika arter att sprida sig i landskapet. Pollinatörer så som humlor och bin är avgörande för den vilda naturen, jordbruket och trädgårdsnäringen. Det blir allt färre pollinatörer i landskapet och det är därför viktigt att stärka den gröna infrastrukturen. Ett sätt är att skapa blommande ängsmarker i tätorterna som fungerar som ett tillfälligt stopp mellan grönområden, vilket ger pollinatörerna föda och bättre förutsättningar att kunna sprida sig i landskapet (Vinnova 2014).

Idag består grönområden i urbana miljöer oftast av nedklippta gräsytor som klipps intensivt. Det hindrar de möjliga ekosystemtjänster som grönytan egentligen skulle kunna bidra med om grönytan istället var urbana ängar. Ängar i urbana miljöer ökar infiltrationsförmågan vid skyfall, minskar erosionsrisken och ökar grönyttans rekreativa- och estetiska värde.

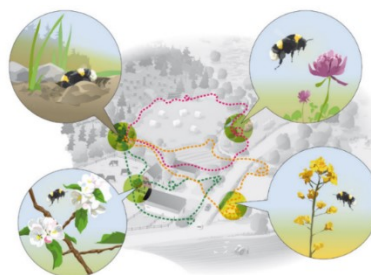
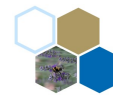

Illustration: Kjell Ström, Naturvårdsverket

Förskolor och skolors tillgång till grönområde

I Markaryds kommun har i princip alla kommunens förskolor och skolor ett närliggande grönområde inom 300 meter från verksamheten som är större än 1 hektar. Endast en förskola ligger längre än 300 meter från grönområde, vilket beror på att järnvägen fungerar som en barriär.

Nedan specificeras förskolor- och skolornas avstånd till närmsta grönområde:

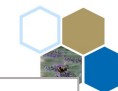
- Markaryd KCM – ca 250 m till närmsta grönområde.
- Markaryd Hagaskolan - ca 400 m till närmsta grönområde.
- Markaryd Karlavagnen – ca 30 m till närmsta grönområde.
- Markaryd Järven – ca 30 m till närmsta grönområde.
- Markaryds skola – ca 100 m till närmsta grönområde.
- Markaryd planerad förskola – ca 80 m till närmsta grönområde.
- Timsfors förskola – ca 20 m till närmsta grönområde.
- Timsfors skola – ca 50 m till närmsta grönområde.
- Strömsnässkolan – ca 50 m till närmsta grönområde.
- Strömsnäsbruk Lyckoskogen – ca 20 m till närmsta grönområde.
- Strömsnäsbruk Tranan – ca 200 m till närmsta grönområde.
- Traryd skola – ca 200 m till närmsta grönområde.
- Traryd förskola – ca 80 m till närmsta grönområde.

I Markaryds kommun finns flera blåstrukturer i form av sjöar och vattendrag som utöver de grönområden som redovisas nedan kan bidra med funktioner och aktiviteter som kan främja barns lärande. Flera av skolorna har god tillgänglighet till blåstrukturer från Getesjön och dammarna i Markaryd, Hammarsjön i Strömsnäsbruk och Lagan i Traryd.

Hur samtliga grönområden som befinner sig inom räckvidd är utformade, antal funktioner och variationer har inte studerats. En analys av samtliga av kommunens grönområden rekommenderas.

Kartorna på nästkommande sidor visar de olika tätorternas närhet till grönområde med en buffertzona på 300 meter (figur 3–6). GIS-analysen återfinns i bilaga 1.

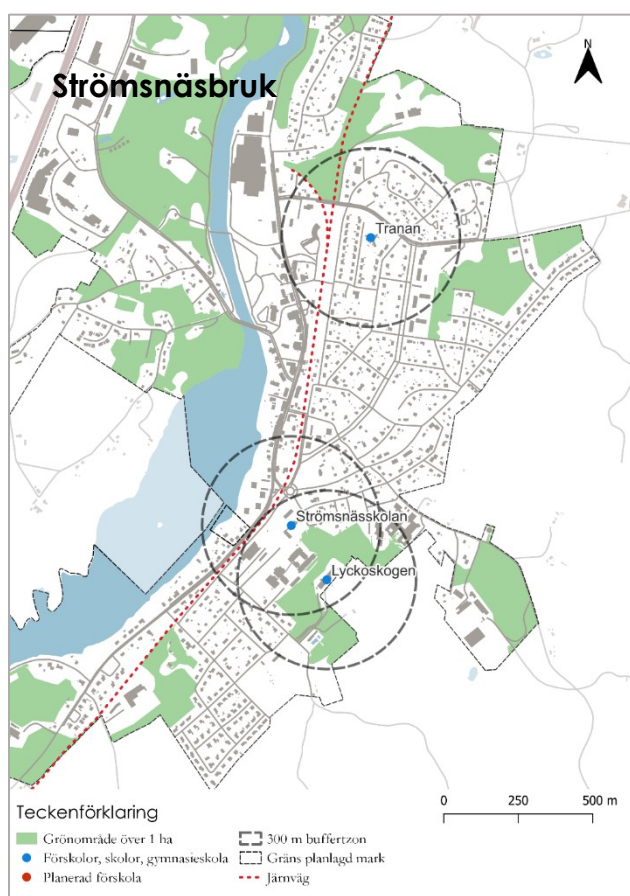

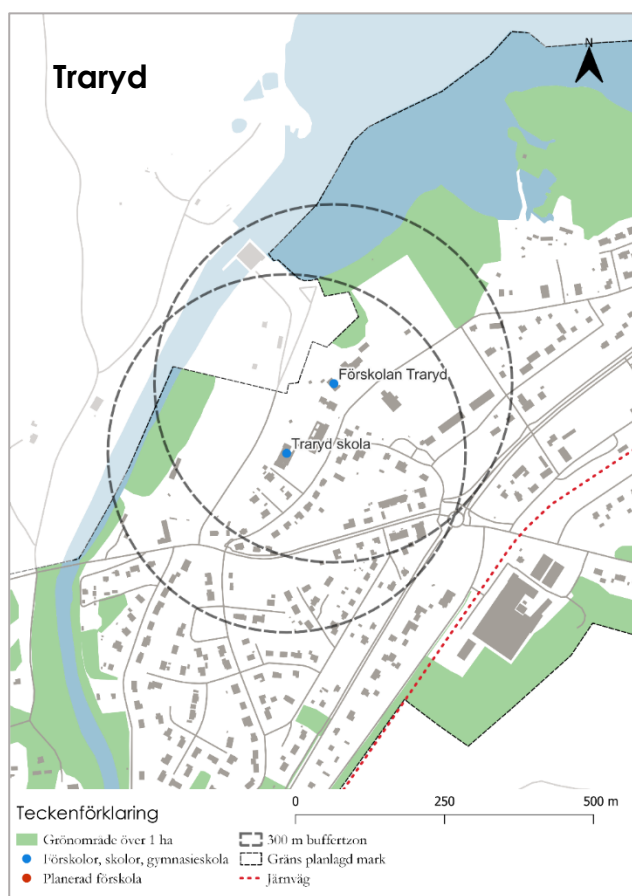
Figur 3: Kartan visar skolor i Markaryds tätort med en buffertzonen på 300 meter som når till grönområden med en storlek på minst en hektar.

Figur 4: Kartan visar skolor i Timsfors tätort med en buffertzonen på 300 meter som når till grönområden med en storlek på minst en hektar.

Figur 5: Kartan visar skolor i Strömsnäsbruks tätort med en buffertzonen på 300 meter som når till grönområden med en storlek på minst en hektar.

Figur 6: Kartan visar skolor i Traryds tätort med en buffertzonen på 300 meter som når till grönområden med en storlek på minst en hektar.

Planera en robust blå- och grönstruktur ur ett klimatperspektiv

Klimatanpassning

Människans aktiviteter ökar koncentrationen av växthusgaserna i atmosfären. Medeltemperaturen på jordytan ökar och leder till klimatförändringar. I takt med klimatförändringarna blir extremväder allt vanligare. Förändrat klimat kan leda till fler värmeböljor och öka mängden nederbörd. Grönstrukturen kan nyttjas för att vid skyfall ta hand om större regnmängder. Vid värmeböljor är träd temperaturdämpande samt bidrar med skugga.

Översvämningsrisk

I större delen av landet kommer nederbörden öka under vår, höst och vinter. I södra Sverige kommer det bli ett allt varmare och torrare klimat under sommaren vilket kommer påverka hela samhället och få effekter för olika ekosystem och samhällssektorer. Generellt kommer en nederbördsökning förväntas ske i hela landet och en ökning av tidpunkter för intensiv nederbörd tros bli fler. Ökad nederbörd ökar risken för översvämningar i urbana miljöer (Naturvårdsverket 2024).

Översvämningsrisk från Lagan

Kartorna i figur 7–9 visar de områden intill vattendraget som riskeras att översvämmas vid 100-års regn (beräknas översvämmas minst 1 gång på 100 år). Även det beräknade högsta flödet visas och kan inträffa när alla naturliga faktorer som bidrar till högt flöde samverkar, till exempel snösmältning, nederbörd, vattenmättad mark etc. Kartläggningen är utförd av Myndigheten för samhällsskydd och beredskap (MSB).

Skyfallshantering

För att minska belastningen på kommunens VA-ledningar kan grönområden, våtmarker och dammar hjälpa till att fördröja vattnet och samtidigt som vattnet infiltreras och renas. Naturbaserade lösningar i den urbana miljön skapar plats för vattnet och är kostnadseffektivt i jämförelse med traditionella tekniska lösningar. Att arbeta förebyggande med naturbaserade lösningar hjälper oss att möta de samhällsutmaningar som idag skapas till följd av klimatförändringarna. Träd lagrar vatten, gör marken porös och skapar möjlighet för infiltration.

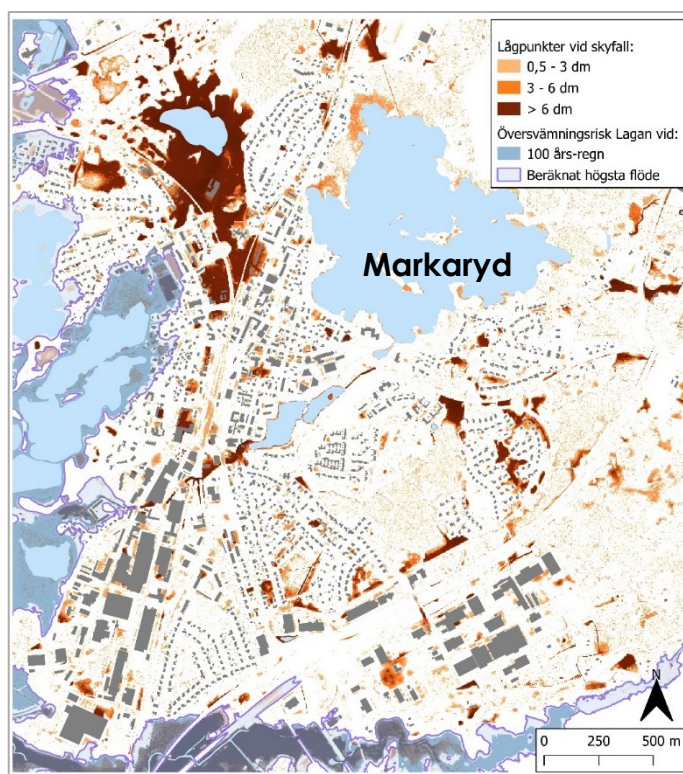
Våtmarker

Våtmarker har flera olika funktioner i landskapet. Förutom att våtmarker är de mest artrika naturmiljöerna och har stor betydelse för den biologiska mångfalden renar de vatten, skyddar mot översvämningar och minskar växthusgas-belastningen på atmosfären. Återvätning av torvmarker är därför en viktig del i miljö- och klimatanpassningsarbetet. Våtmarker är även attraktiva områden att besöka för friluftsliv, fågelskådning, skridskoåkning och återhämtning (Naturvårdsverket 2023). Markaryd har många våtmarker och en våtmarksinventering gjordes av Länsstyrelsen i Kronobergs län år 1987. Att stärka ekosystemtjänster och den gröna infrastrukturen med hjälp av våtmarker är ett effektivt och ekonomiskt sätt att arbeta med naturbaserade lösningar ur ett klimatanpassningsperspektiv.

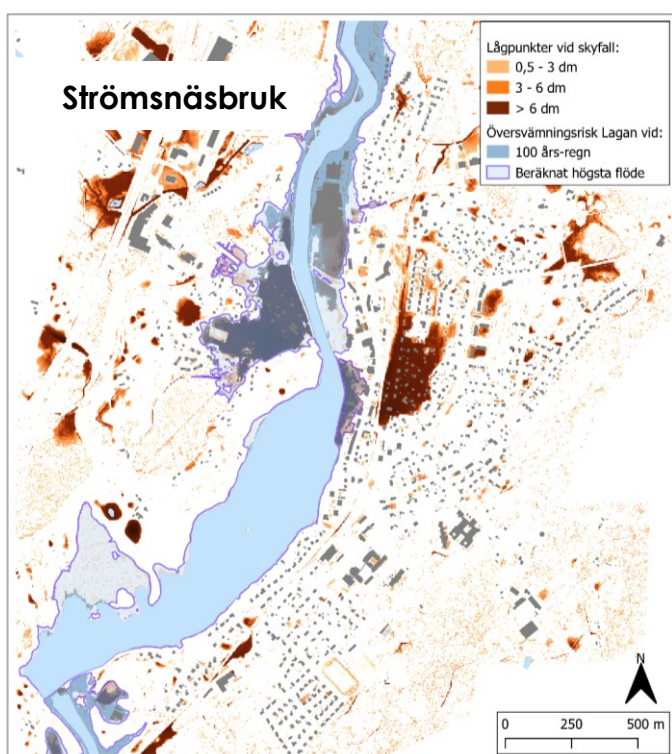
Myrar består av vitmossa och torv som vid kraftig nederbörd kan suga upp vatten likt en tvättsvamp. Det minskar höga flöden i sjöar och vattendrag som i sin tur minskar översvämningar. En igenväxt myr har inte samma förmåga att suga upp vatten och restaurering av våtmarker i översvämningsriskerade områden är därför viktigt för att bibehålla ekosystemtjänster (Jordbruksverket 2012).

Lågpunkter

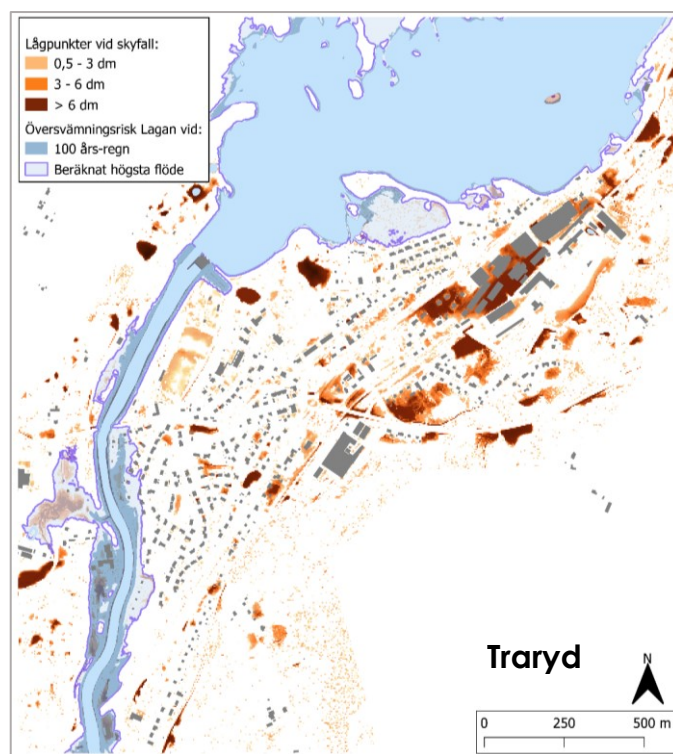
En kartering av lågpunkter över kommunens tätorter. Lågpunkterna består av en eller flera 4x4 meters pixlar som ligger lägre än omgivningen och är beräknade utifrån höjddata framtaget år 2021. I lågpunkter kan det ansamlas vatten vid ihållande regn eller kraftiga skyfall. Lågpunktskarteringen tar inte hänsyn till ett specifikt regn, dagvattenhantering, markavrinning eller nybyggda ytor. Lågpunkternas djup redovisas enligt intervallen 0,5–3 dm, 3–6 dm eller mer än 6 dm. Beroende på vattendjup och plats kan framkomligheten påverkas, medföra materiella skador eller risk för hälsa och liv.

Figur 7: Kartan visar översvämningsrisk vid 100-års regn, beräknat högsta flöde samt lågpunkter där vatten kan samlas vid ihållande regn eller skyfall i Markaryds tätort.

Figur 8: Kartan visar översvämningsrisk vid 100-års regn, beräknat högsta flöde samt lågpunkter där vatten kan samlas vid ihållande regn eller skyfall i Strömsnäsbruks tätort.

Figur 9: Kartan visar översvämningsrisk vid 100-års regn, beräknat högsta flöde samt lågpunkter där vatten kan samlas vid ihållande regn eller skyfall i Traryds tätort.

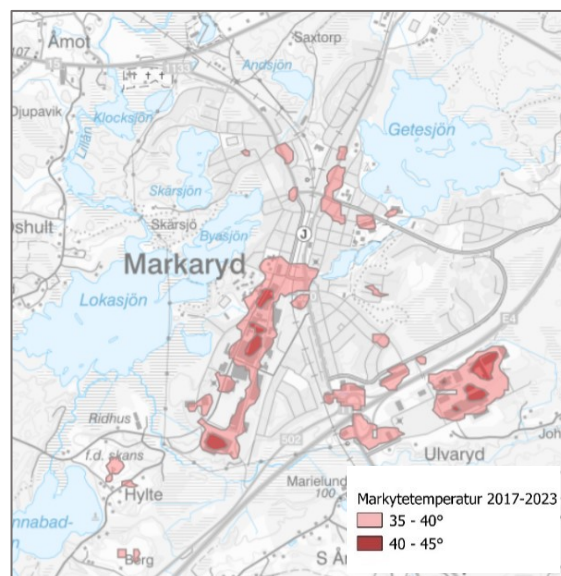
Temperaturreglering

Sveriges befolkning är allmänt bra på att anpassa sig efter kallt klimat. Varmare väder är svårare då vi inte är vana vid höga temperaturer och har därför svårt att anpassa oss, vilket gör oss beroende av naturbaserade lösningar. Urbana miljöer med många hårdgjorda ytor kan skapa värme-ö-effekt med höga temperaturer som värmer upp luften. Barn, äldre och sjuka som vistas i sådana miljöer riskerar få allvarliga konsekvenser för hälsan. Träd och annan vegetation bidrar till skuggning i den varma urbana miljön och reglerar lufttemperaturen. Avdunstningen från vegetation ger en svalkande egenskap och skugga från träd skyddar även mot skadlig UV-strålning.

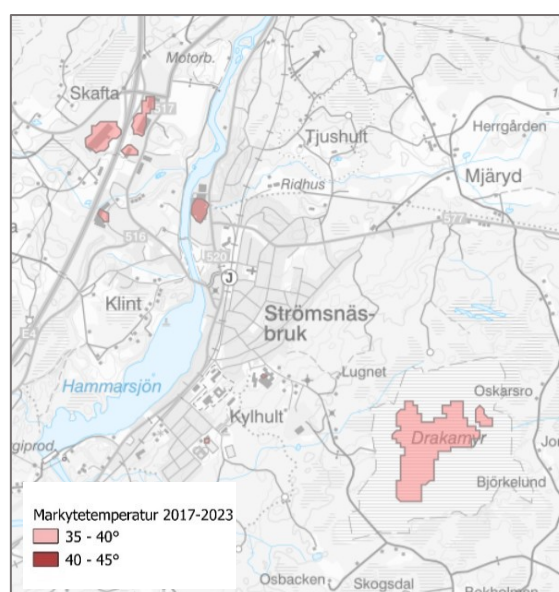
Varmare områden

Sveriges medeltemperatur förväntas stiga 3–5 grader till år 2080-talet. Värmeböljor blir allt vanligare i takt med att klimatet förändras. Värmeböljorna förväntas bli längre och kraftigare vilket kräver att samhället har förebyggande anpassnings-åtgärder och krisberedskap. Vid höga temperaturer utfärdar SMHI vädervarningar eller meddelanden. Utfärdade varningar baseras på dygnets maximala temperatur samt antal sammanhängande dygn med höga temperaturer.

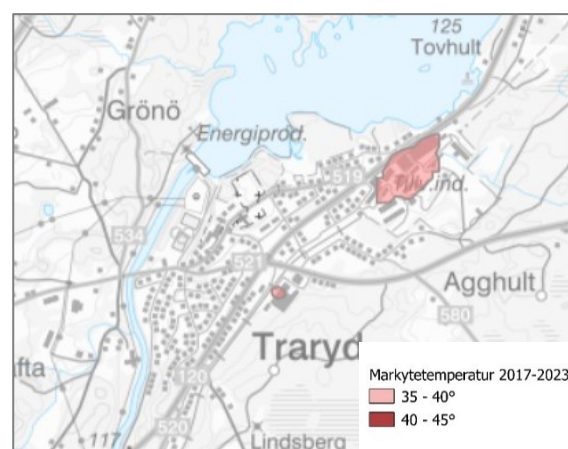
Med hjälp av data från satelliter har Myndigheten för samhällsskydd och beredskap (MSB) gjort en värmekartering över Sverige. Karteringen har gjorts under sommarmånaderna år 2017–2023 och visar vilka maximala marktemperaturer som uppmätts och kan användas som stöd till klimatanpassningsarbetet i kommunerna (MSB 2023). I figurerna 10–12 visas värmekarteringen över tätorterna Markaryd, Strömsnäsbruk och Traryd.

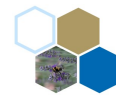
Figur 10: Kartan visar markytetemperaturer som uppmättes under sommar-månaderna år 2017–2023 i Markaryd (MSB 2023).

Figur 11: Kartan visar markytetemperaturer som uppmättes under sommar-månaderna år 2017–2023 i Strömsnäsbruk (MSB 2023).

Figur 12: Kartan visar markytetemperaturer som uppmättes under sommar-månaderna år 2017–2023 i Traryd (MSB 2023).

Sammanlänka ett förenat nätverk och bevara och utveckla den biologiska mångfalden

Ekosystemtjänster

Ekosystem och samhällssystem har en del likheter då båda består av olika aktörer som samverkar. De är beroende av varandra och den fysiska miljön för att systemen ska fungera. Ekosystem kan endast leverera tjänster om rätt aktörer och förutsättningar finns. När arter försvinner från ekosystem riskerar ekosystemens tjänster att utebli. En arts försvinnande kan därför vara avgörande för ekosystemet och andra arter och funktioner som är ömsesidigt beroende av varandra kan slås ut vid en arts försvinnande. Ekosystemens motståndskraft blir lägre ju fler yttre påfrestningar systemet utsätts för. Ett ekosystems värde blir oftast först tydligt när dess tjänster inte kan levereras.

En del ekosystem är mer påtagliga än andra. Reaktionsmiljöer, pollinering och vattenrening är exempel på ekosystemtjänster som är tydliga. Andra ekosystemtjänster som är viktiga men svårare att förstå är exempelvis olika arters livsmiljöer, jordmånsbildning och syreproduktion, men de gör de inte mindre värda. Att förstå olika ekosystem och de tjänster som levereras är nödvändigt för ett framgångsrikt arbete gällande grönstruktur. I stadsplaneringen kan ny grönska bidra med lösningar på olika problem och framtida utmaningar (Vinnova 2014).

Planering

Blå- och grönstrukturen berör flera verksamhetsområden. För att skapa en helhetsplanering krävs samspel och kompetensutbyte mellan avdelningarna. Att fördela olika ansvarsområden i förvaltningarna förenklar ett löpande arbete, men kan försvåra möjligheterna att se arbetet ur ett helhetsperspektiv.

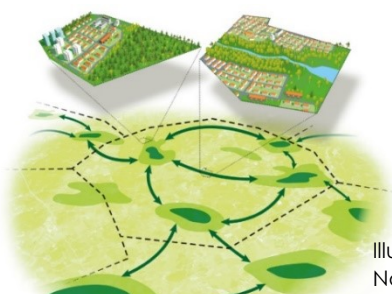

Illustration: Jakob Robertsson, Naturvårdsverket

Kunskap

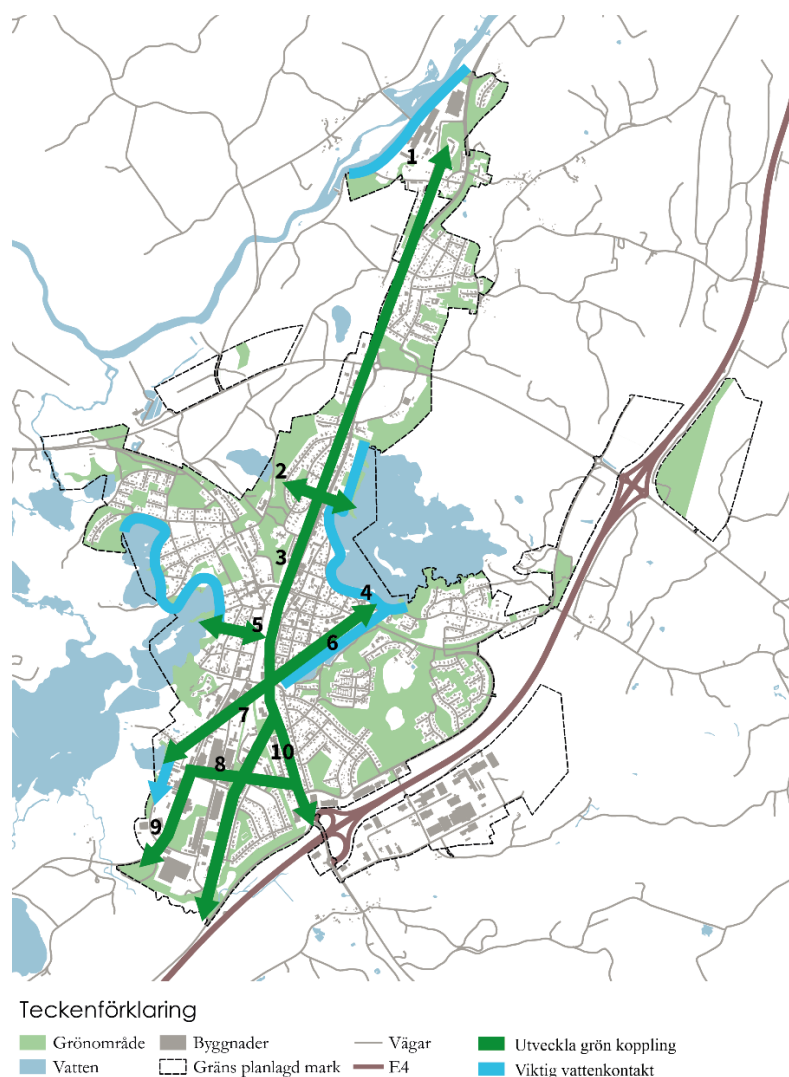
I Markaryds kommun finns flera olika naturmiljöer med varierande ekosystemtjänster. Naturens nyttor kan nyttjas med hjälp av ekosystemtjänster om dess värden kan ses från flera olika aspekter samtidigt. För att få bra planeringsunderlag behövs en fördjupad kunskap och regelbunden insamling av data. Exempelvis uppgifter som visar vilka ekosystemtjänster finns i ett tänkt exploateringsområde och hur dessa påverkas vid exploatering.

Gröna och blåa stråk

Gröna stråk skapar, förutom viktiga spridningsvägar för djur och växter, rekreations- och transportmöjligheter. Områden som sammanlänkas ökar tillgängligheten och används ofta för att ta sig till skola, jobb och aktiviteter. Grönytor som sammanlänkas skapar även bättre förutsättningar för att få funktionella reglerande ekosystemtjänster som dagvattenhantering, bullerdämpning och rening av luft. Befintlig grönstruktur kan berikas genom att den vidareutvecklas för att skapa ett sammanhängande nätverk i kommunen. För blåstrukturen är framför allt vattendrag viktiga spridningsvägar för fiskar, växter och andra vattenlevande organismer.

Att utveckla befintliga stråk och skapa nya stråk i vid planering av annan struktur som trafik- och bebyggelsestruktur ökar chansen att stråken blir funktionella och optimala gentemot omgivningen. En övergripande analys av Markaryds kommuns tätorter Markaryd, Strömsnäsbruk och Traryd har gjorts, se figur 13–15, och ger förslag på ett flertal utvecklingsmöjligheter.

Utvecklingsmöjligheter i Markaryds tätort

Figur 13: Kartan visar viktiga vattenkontakter och var gröna stråk och kopplingar skulle kunna utvecklas i Markaryds tätort. En övergripande analys gjord tillsammans med Sweco.

1 Bevara och utveckla befintliga, lokala grönstråk till Lagan. Tillför variation i grönstrukturen för ökad biologisk mångfald i de anslutande, hårdgjorda verksamhetsområdena.

2 Underhåll befintliga grönområden och tillgängliggör Andsjön i öst-västlig riktning med nya gång- och cykelstråk i befintlig natur. Tillskapa vattenkontakt.

3 Viktig kommunikationsled och representativt stråk. Integrera övergripande blågrön länk längs hela sträckan mellan det viktiga natur- och kulturområdet vid Lagan i norr och Hannabadsjön med omgivande rekreationsområde i söder. Förstärk befintlig grönkoppling - använd grönstrukturen för att tydliggöra stadsmässighet, skapa orienterbarhet och förstärka centrala torg och platser.

4 Viktig blågrön koppling. Bevara visuella och ekologiska samband med Getesjön med omgivande miljöer, och skapa nya stigar och motions slingor i samverkan med friluftslivet.

5 Viktig blågrön koppling mellan Markaryds centralstation och Lokesjön. Bevara sambandet med Lokesjön och främja rekreation och friluftsliv.

6 Viktigt blågrönt stråk med ekologiska och sociala kvaliteter. Bevara och förädla stråket längs Södergårdsdammarna och ge både blå- och grönstruktur pedagogiska kvaliteter i anslutning till skolans närmiljöer.

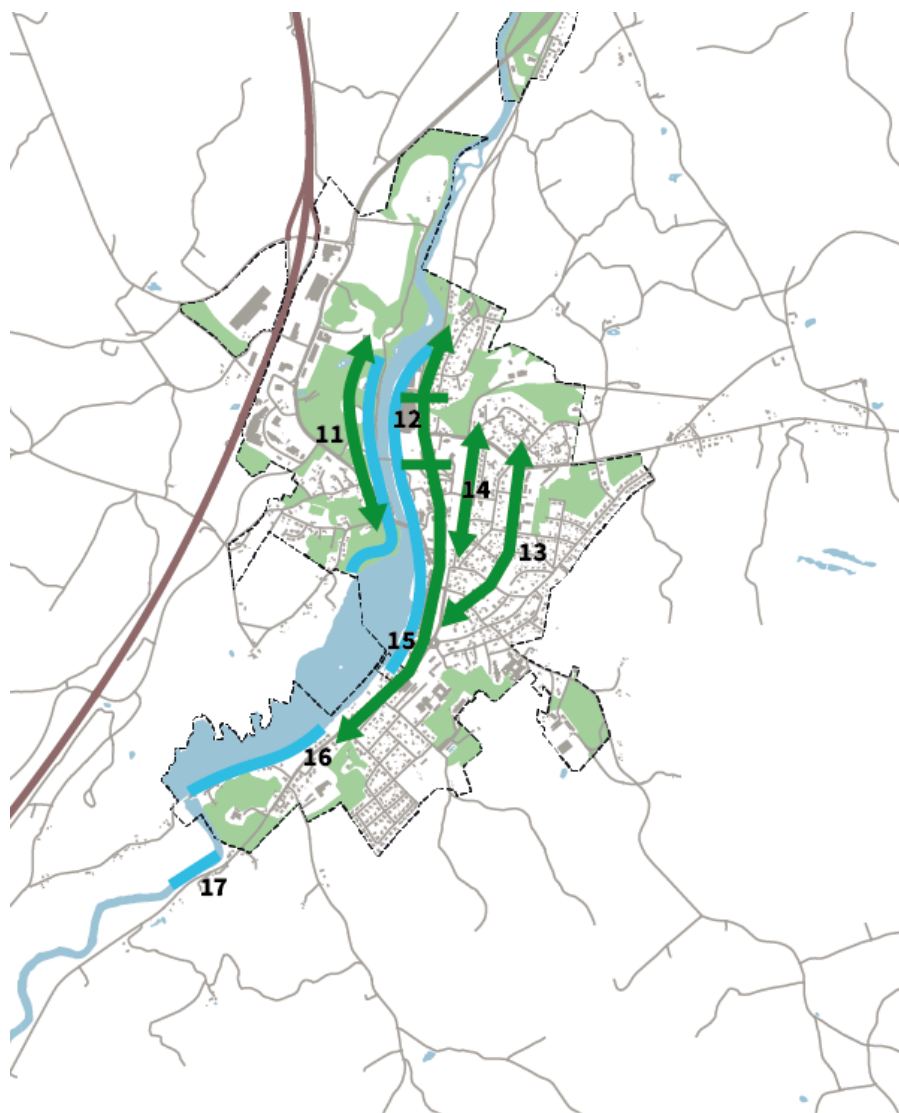
7 Bevara övergripande blågrön, ekologisk koppling mellan Getesjön och Lokesjön.

8 Svag öst-västlig grön koppling. Tillskapa gröna stråk där hårdgjorda ytor dominerar och länka samman befintliga ”gröna öar” i området.

9 Risk för barriärverkan. Stärk utvalda grönstråk i verksamhetsområdet och länka samman tätorten med kringliggande rekreativ landsbygds miljö kring Hylte.

10 Bevara och underhåll befintligt, visuellt samband i grönstruktur vid vägbron över järnvägen.

Utvecklingsmöjligheter i Strömsnäsbruks tätort

Teckenförklaring

Grönområde	Byggnader	Väggar	Utveckla grön koppling
Vatten	Gräns planlagd mark	E4	Viktig vattenkontakt

Figur 14: Kartan visar viktiga vattenkontakter och var gröna stråk och kopplingar skulle kunna utvecklas i Strömsnäsbruks tätort. En övergripande analys gjord tillsammans med Sweco.

11 Viktig vattenkontakt. Bevara och utveckla grönstruktur kopplad till friluftslivet och tillgängliggör gröna rekreations och motionsstråk. Utveckla gröna, hälsofrämjande mötesplatser, exempelvis utegym eller odlingsmöjligheter.

12 Risk för barriärverkan i de hårdgjorda verksamhetsområdena. Tillskapa gröna stråk till Lagan.

13 Tillför variation: Förädla befintligt grönstråk med ekologiska kvaliteter. Höj detaljnivån och variationsrikedomen i vegetation längs befintlig väg. Utveckla busk- och fältskikt i befintliga planteringar.

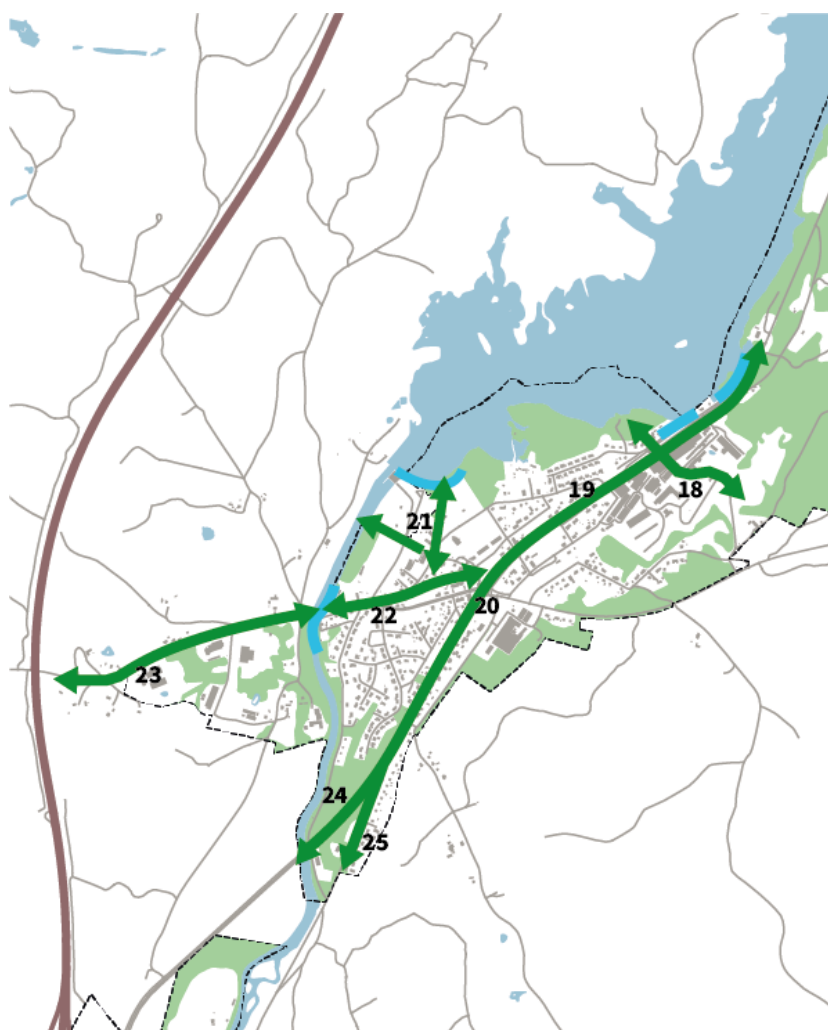
14 Tydliggör befintligt grönstråk. Komplettera med flerskalig, variationsrik grönstruktur i det storskaliga landskapsrummet kring järnvägen, som angränsar till bostadsområdenas vardagslandskap.

15 Viktig vattenkontakt. Tillskapa tillgängliggjorda stråk i befintlig grönstruktur. Förädla öppna landskapsrum med sociala, gröna aktivitetsytor som kan nyttjas av närliggande skola för t.ex. lek eller odling.

16 Bevara och underhåll befintliga ängsmarker med utblickar mot Lagan. Värna ekologisk koppling mellan äng och å.

17 Bevara och underhåll befintliga visuella och ekologiska samband med grönstruktur kring Lagan längs vägen. Tillskapa utblickar mot å-rummet i befintlig vegetation.

Utvecklingsmöjligheter i Traryds tätort

Teckenförklaring

Grönområde	Byggnader	Vagnar	Utveckla grön koppling
Vatten	Gräns planlagd mark	E4	Viktig vattenkontakt

Figur 15: Kartan visar viktiga vattenkontakter och var gröna stråk och kopplingar skulle kunna utvecklas i Traryds tätort. En övergripande analys gjord tillsammans med Sweco.

18 Ekologisk och mental barriärverkan. Integrera grön infrastruktur och hög grönytefaktor i de stora, hårdgjorda ytorna. Tillskapa gröna stråk och passager för människor, flora och fauna. Tillskapa även t.ex. gröna mötesplatser för arbetande i området

19 Viktig och representativ kommunikationsled genom tätorten och viktig grön länk genom tätorten. Komplettera vid behov Trarydsallén med flera träddarter, för ekologisk resiliens och för variationsrik miljö. Bibehåll de attraktiva utblickarna mot Lagan

20 Viktig nod och passage som kopplar samman tätorten i alla väderstreck. Komplettera med identitetsskapande grönska med ekologiska kvaliteter. Komplettera öppna landskapsrum kring järnvägen med fler gröna skikt i anslutning till bostadsområden

21 Säkerställ grön koppling med väl underhållen vegetation mellan förskolor, skolor och å-rummet. Tillskapa vid behov fler stigar i befintlig, uppväxt vegetation

22 Viktig vattenkontakt. Bevara visuellt och ekologiskt samband i grönstrukturen över Lagan.

23 Bevara och bibehåll det småskaliga mosaiklandskapet med ekologiska och kulturhistoriska grönstrukturkvaliteter. Bibehåll variation med öppna och slutna landskapsrum. Bevara och utveckla skogsbyn längs vägar

24 Tillskapa vattenkontakt med utblickar mot Lagan i befintlig vegetation. Tillgängliggör å-rummet med nya sociala platser längs vägen

25 Värna bostadsnära natur. Bevara uppväxta träd och naturlig grönstrukturbarriär mellan vägen och bostadsområdena

Bebyggelseutveckling och grönstruktur

När tätorterna utvecklas i form av exploatering av nya områden kan intressekonflikter uppstå. Grönområdet ställs mot värdet av utveckling och behov av nya verksamheter och bostäder. När exploateringen påverkar eller tar bort grönområden bör kompensationsåtgärder vidtas så att viktiga funktioner utjämnas eller ersätts (Naturvårdsverket 2016).

Undvika

På värdefulla grönområden bör negativ påverkan undvikas. Undvika ingrepp i ett område så funktioner och värde i grönområdet finns kvar på platsen.

Minimera

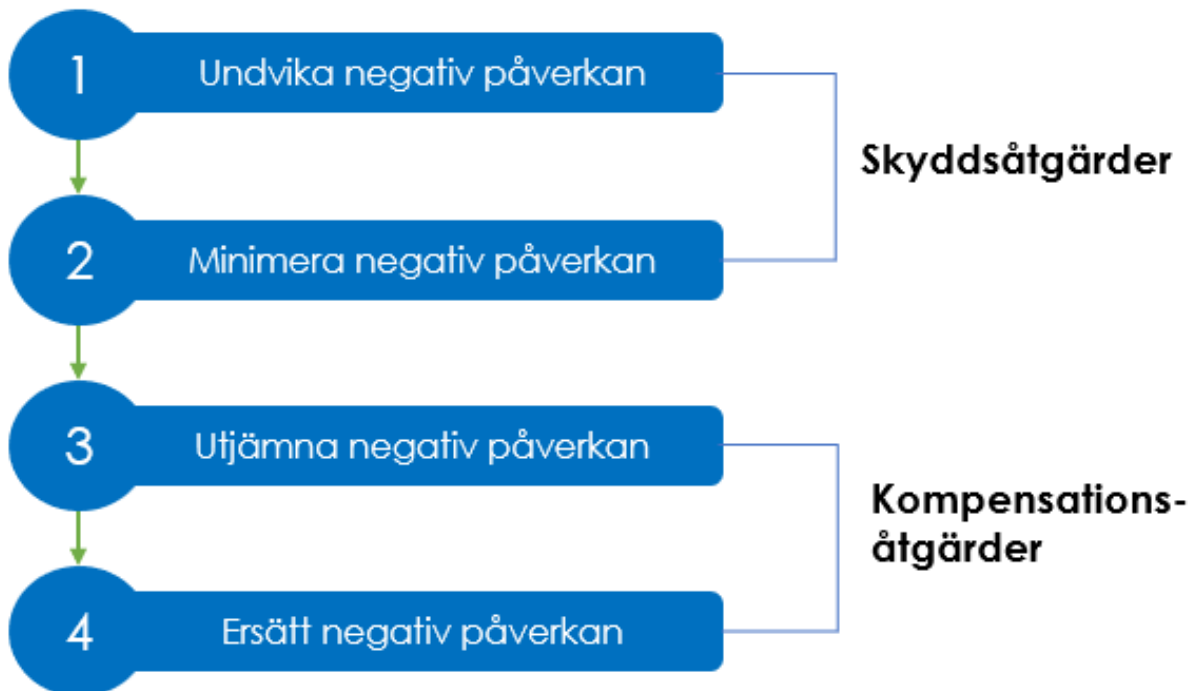
Genom skyddsåtgärder minimeras all negativ påverkan på grönområdet. Skyddsåtgärder som begränsar negativ påverkan kan vara faunapassager, dagvatten omhändertas lokalt och utformning anpassas efter den känsliga miljön.

Utgjämna

Den negativa påverkan som uppstår på grönområdet utjämnas genom att återskapa funktioner och värden som gått förlorad i eller i närheten av området. Kompensationsåtgärder som kan utjämnas negativ påverkan kan vara skapa gröna stråk, ersätta träd som tagits bort med nyplantering av träd, skapa nya gång- och cykelvägar, gröna tak på byggnader, ersätta hårda ytor med gräs.

Ersätta

När en kompensation måste ske på en annan plats. När flera funktioner och värden tas bort kan dessa kompenseras på olika platser. Kompensationsåtgärder som kan kompensera för den negativa påverkan kan vara att skapa en allé i närheten av området, skapa nya passager vid byggnationer eller skapa rekreationsområden bredvid området.

Gamla träd

Människor dras till träd och vi nyttjar dem på olika sätt som är betydelsefullt, både ur ett rekreation- och hälsoperspektiv. Forskning visar att människor dras till stora gamla träd och det tar tid innan man kan nyttja dess ekosystemtjänster. För att ett träd ska uppfattas som gammalt är det ett minimum på trädets ålder 50–100 år, ibland äldre. Att ta bort träd är ofta en kortsiktig och snabb lösning och dess långsiktiga funktioner som temperaturreglering och biologisk mångfald försvinner i samband med att trädet tas bort (Boverket 2019).

Skyddsvärda träd

Vad som är ett skyddsvärt träd avgörs av sammanhanget och betraktaren (SLU 2023). En stor del av den biologiska mångfalden är knuten till gamla träd och anses i många fall vara nyckeln till bevarandet av många hotade djur och växter. En förutsättning för att stärka och bevara de natur- och kulturvärden som är knutna till dessa miljöer är att öka kunskapen om skyddsvärda träd. (Länsstyrelsen Västra Götaland u.å.). De träd som ses som skyddsvärda är följande:

- Jätteträd – träd som är bredare än en meter i diameter på sitt smalaste ställe under brösthöjd.
- Mycket gamla träd – bok, ek, tall eller gran som är äldre än 200 år. Övriga trädslag är det äldre än 140 år.
- Grova hålträd – träd som är bredare än 40 centimeter och har bildat en god hållighet i stammen.

Gamla träd och död ved

Grövre och äldre träd har speciella egenskaper som saknas hos de yngre träden. Hållighet, grövre bark och längre nedbrytningstid när de dör. Ett gammalt träd kan erbjuda många olika livsmiljöer, vilket gör dem artrika. Av alla Sveriges hotade insektsarter lever ca 70 procent av dem i död ved någon gång under sin livscykel. Förutom att död ved är ett hem åt många insektsarter är död ved även viktigt för lavar, mossor och svampar. Hålligheterna i stammarna används som bohål av fåglar och fladdermöss (Länsstyrelsen Västra Götaland u.å.).

Skyddsvärda trädets betydelse i skogslandskapet

I skogslandskapet har arter olika kapacitet för att förflytta och sprida sig. Grönstruktur som höjer biologiska kvalitet skapar förutsättningar för att fler organismer ska fästa sig i ett område. Områdets funktion blir viktigare ju fler organismer som tillkommer oavsett om det är ett stödhabitat eller fungerar som spridningsstråk.

Döende lövträd längs vattendrag bidrar till sporspridda svampar enkelt kan etablera sig och börja bryta ner veden. På så sett skapas bra förutsättningar för insekter som är föda för fladdermöss och fåglar. Kantzoner kan fungera som en spridningsväg och förbättrar även livsvillkoren för många arter. Täta granskogar har sura markegenskaper och saknar solljus, vilket gör det svårt för arter att leva. Områden med tät granskog kan därmed fungera som en barriär på grund av sin låga biologiska kvalitet. Öppna marker kan också fungera som barriär fast för skogslevande arter på grund av områdets avsaknad av död ved. Lövskog med äldre träd ger bättre spridningsmöjligheter för arter i landskapet och det är därmed viktigt att de skyddas (Länsstyrelsen Kronoberg 2018).

Fotograf: Linn Strömberg

Utveckla parker för hälsa och välbefinnande

Miljöer med hälsofrämjande effekt

Naturupplevelser har en positiv effekt på den fysiska och psykiska hälsan. Forskning visar att det finns ett samband mellan människors välmående och tillgång till grönområden. Vistelse i grönområden gynnar hälsan genom att:

- Stresshormonet kortisol minskar, blodtrycket sjunker och pulsen går ned.
- Motverka övervikt, diabetes, hjärt- och kärlsjukdomar, cancer och psykisk ohälsa genom att stimulera fysisk aktivitet.
- Barns lek och hälsa stimuleras
- Motverka demens då korttidsminnet stärks.

Ligger grönområdet längre bort än 300 meter från bostaden minskar användandet avsevärt. För barn, personer med funktionsnedsättning och äldre har avståndet större betydelse och kan behöva vara kortare än 300 meter. Att ha cykelvägar med sammanhängande grönstråk är ett miljövänligt sätt att transportera sig på och samtidigt motverka en stillasittande livsstil (Boverket 2022b).

Uppmuntrar till rörelse och fysisk aktivitet

Att röra på sig och ha närhet till natur och grönska bidrar till mer rörelse och främjar god hälsa. Ett viktigt förebyggande arbete för att motverka ohälsa kan göras genom att utveckla grönområden och öka möjligheterna till rekreation, fysisk aktivitet och vistelse i naturen.

Naturen har en förmåga att minska stress och påskynda tillfrisknande. Att ha tillgång till grönområden är viktigt för att människors välbefinnande och hälsa. Gröna områden ger möjlighet till avkoppling, lek, motion och naturpedagogik. I den byggda miljön har parker och grönområden en viktig roll som offentliga rum och demokratiska mötesplatser. Olika grupper i samhället ges möjlighet att mötas oavsett ålder, kön, funktionsvariation, religion och etnisk bakgrund.

Att besöka och vistas i grönområden är gratis och grönska har en stor betydelse för att skapa social interaktion och gemenskap (Boverket 2022b).

Lek

Barn utvecklas genom lek och rika lekmiljöer ger bättre förutsättningar för den livsviktiga och utvecklande leken medan fattiga lekmiljöer begränsar leken. Lek i naturmiljöer som upplevs som spännande skapar utrymme för lek i rörelse där fantasin får utrymme för fantasi och inläring i jämförelse med traditionella lekplatser.

Genom att låta barn utforska och uppleva naturen med både kropp och sinne stärkes barnens anknytning till naturen. Att barnen i vuxen ålder är rädd om naturen ökar om barnen skapar en anknytning till naturen i tidig ålder. De barn som vistas i naturmiljöer mår oftast bättre då de blir de mindre stressade, motoriken förbättras, koncentrationsförmågan och minnet blir bättre.

Fotograf: Johan Östberg

Attraktiva arbetsplatser

Generellt har arbetsplatser brist på anslutande grönytor för rekreation. För att möjliggöra återhämtning under lunchraster och pauser är det viktigt att ha grönytor i anslutning till arbetsplatsen. Arbetsförmåga och stressnivåer påverkas även av möjligheten att se grönytor från arbetsplatsen.

Öka samarbete och delaktighet

Grönplanering – ett arbete utan slut

För att planera och utveckla grönstrukturen behövs grönplanering. Att grönplanera är ett kontinuerligt arbete utan slut. Grönstrukturen engagerar ofta invånarna i kommunen då upplevelser och funktioner är viktiga för allas välbefinnande och hälsa. En aktivt och god samverkan mellan den offentliga och privata grönskan är viktigt för en effektiv grönplanering. Vid utvecklande av grönstrukturens sociala värden bör en målgruppsanalys göras inför alla betydande investeringar.

Fotograf: Johan Östberg

Delaktighet

Samtliga grönområden i kommunen är till för kommuninvånarna och det är därför viktigt att de får vara delaktiga vid planering av grönområden. Större delaktighet från kommuninvånare hjälper kommunen att prioritera aktuella åtgärder och klagomål minskar. Intresset ökar när det är ett grönområde i närområdet och kan vara till stor hjälp för att höja grönområdets kvalitet. Det bör vara enkelt att framföra synpunkter till förvaltningen av grönområdena. En metod och resurs bör förankras i organisationen för en lyckad delaktighetsprocess.

Samarbeten

För att stärka och vidareutveckla grönstrukturen är samarbete och rutiner viktigt både i planeringen och skötsel för att nå målen i grön-strukturplanen. Avvägningar mellan samhällsintressen och gröna värden undviks. För att grön-strukturplanen ska få effekt är det nödvändigt att förvaltningar och aktörer får tillräckligt med stöd för att åtgärderna ska kunna utgöras.

Strategisk handlingsplan

Blå- och grönstrukturplanen planerar framåt i tiden. Strategiska åtgärder som är lämpliga för att kunna genomföra planen listas nedan och en del åtgärder bör ske löpande, andra på sikt. Kommunstyrelsens förvaltning ansvarar för uppföljning av åtgärderna.

Löpande åtgärder

- Uppmuntra tätorternas gröna värden såsom vägrenar, rondeller, alléer och planteringar.
- Säkerställa att kommunens parker och natur-områden uppnår blå- och grönstrukturplanens målsättning.
- Skapa nya blågröna stråk och stärk befintliga blågröna stråk där de har störst potential att utvecklas.
- Vid skötsel och planering av grönområden väga in barnens viktiga lekmiljöer och miljöer som används av förskolor och skolor.
- Utforma och planera för tillgängliga och trygga parker.

Strategiska åtgärder på sikt

- Ta fram en kartläggning av tätorternas naturvärden.
- Ta fram en trädvårdsplan för att säkerställa ett ökat, långsiktigt och hållbart trädbestånd i kommunen.
- Ta fram en dagvattenplan med fokus på naturbaserade lösningar som även bidrar till sociala och reaktiva värden.
- Ta fram en klimatanpassningsplan med fokus på naturbaserade lösningar.
- Fortsätt studera och utveckla ytor för dagvattenfunktion och förmåga att ta hand om stora vattenmängder vid kraftiga regn i befintliga parker- och andra grönytor som är lämpliga, se karta med lågpunkter.

Referenser

- Boverket (2015) *Friyta med kvalitet*.
<https://www.boverket.se/sv/PBL-kunskapsbanken/planering/detaljplan/temadelar-detaljplan/barn-och-ungas-utemiljoer/friyta-med-kvalitet/> [2023-07-03]
- Boverket (2019) *Urbana träd och ekosystem*.
https://www.boverket.se/sv/PBL-kunskapsbanken/teman/ekosystemtjanster/praktiken/mangfald/urbana_trad/ [2023-06-29]
- Boverket (2022a) *Att arbeta med riktlinjer i grönpianeringen*.
<https://www.boverket.se/sv/PBL-kunskapsbanken/teman/gronplan/att-arbeta/riktlinjer/> [2023-05-10]
- Boverket (2022b) *Grönplanera för människors hälsa och välbefinnande*.
https://www.boverket.se/sv/PBL-kunskapsbanken/teman/gronplan/darfor-behovs/for_manniskor/ [2023-05-10]
- Folkhälsomyndigheten (2023) *Nationella folkhälsomål och målområden*.
<https://www.folkhalsomyndigheten.se/om-folkhalsa-och-folkhalsaarbete/tema-folkhalsa/vad-styr-folkhalsopolitiken/nationella-mal-och-malomraden/#boende> [2023-05-04]
- Jordbruksverket (2012b) *Ängar*.
https://www2.jordbruksverket.se/webdav/files/SJV/trycksaker/Pdf_ovrigt/ovr3_10.pdf [2023-06-29]
- Länsstyrelsen Kronoberg (1989) *Naturvårdsprogram för Kronobergs län*.
- Länsstyrelsen Kronoberg (2018) *Regional handlingsplan för grön infrastruktur*.
<https://www.lansstyrelsen.se/kronoberg/samhalle/plana-ra-bygga-och-bo/gron-infrastruktur/regional-handlingsplan-for-gron-infrastruktur.html> [2023-06-30]
- Länsstyrelsen Kronoberg (u.å) *Ekosystemtjänster i vatten och våtmarker*.
<https://lstjamtland.hemsida.eu/gi/gron-infrastruktur-i-kronobergs-lan/levande-sjoar-och-vattendrag-myllrande-vatmarker/ekosystemtjanster-i-vatten-och-vatmarker/> [2023-06-29]
- Länsstyrelsen (u.å) *Vad är en värdestrakt?*
<https://ext-geoportal.lansstyrelsen.se/arcgis/apps/storymaps/collections/4b938df8530a451e832ae55ae5489a78?item=3> [2023-06-30]
- Länsstyrelsen Västra Götaland (u.å) *Skyddsvärda träd*.
<https://www.lansstyrelsen.se/download/18.610163bd1708581f8803b64/1583079443441/skyddsvarda-trad-webb.pdf> [2023-06-29]
- MSB (2023) *Beredskap för värmebölja*.
<https://www.msb.se/sv/amnesomraden/skydd-mot-olyckor-och-farligen-amen/naturolyckor-och-klimat/varmebolja/> [2024-03-20]
- Naturvårdsverket (2016) *Metod för att kartlägga naturområden med stor betydelse för friluftsliv*.
- Naturvårdsverket (2022) *Sveriges friluftsmål*.
<https://www.naturvardsverket.se/amnesomraden/friluftsliv/sveriges-friluftslivsmal> [2023-05-04]
- Naturvårdsverket (2023) *Därför är våtmarker viktiga*.
<https://www.naturvardsverket.se/amnesomraden/vatmark/varfor-ar-vatmarker-sa-viktiga/> [2023-06-30]
- Naturvårdsverket (2024) *Klimatförändringarnas effekt i Sverige*.
<https://www.naturvardsverket.se/amnesomraden/klimatforandringar/klimatet-i-framtiden/effekter-i-sverige/> [2023-08-22]
- SLU (2019) *Skyddsvärda träd*.
<https://www.artdatabanken.se/arter-och-natur/naturtyper/skog/skyddsvarda-trad/> [2023-06-29]
- Sveriges miljömål (2023) *Integrering av stadsgrönska och ekosystemtjänster i urbana miljöer*.
<https://www.sverigemiljomal.se/etappmalen/integrering-av-stadsgronska-och-ekosystemtjanster-i-urbana-miljoer/> [2023-05-04]
- Vinnova (2014) *Ekosystemtjänster i stadsplanering – En vägledning*.
<https://www.cocity.se/wp-content/uploads/2018/06/ekosystemtjanster-i-stadsplanering-en-vagledning-co-city.pdf> [2023-04-28]

Bilaga 1

GIS-analyser

Grönområden

Grönytor från Lantmäteriets Topografi 10 har inhämtats, samt kommunens egna lager för grönytor som sköts av parkförvaltningen. Dessa ytor har sedan slagits ihop och filtrerats för att få fram ytor som är över 1 hektar. Mindre ytor, som ligger i nära anslutning till varandra (exempelvis åtskiljs endast av en gång- eller cykelväg) har slagits ihop till en gemensam yta. Viss bearbetning och analys med hjälp av flygfoto har också gjorts.

Skolor och förskolors tillgång till grönområde

Skolor har markerats ut med punkter som det har skapats en 300 meter buffertzona runt. Samtliga skolor förutom en når ett eller fler grönområden med en yta på minst 1 hektar utan några barriärer.

GIS-lager för analys:

- Skolor (punkt)
- Buffertzona 300m (polygon)
- Grönytor <1 ha (polygon)
- Barriär / järnväg (linje)